

Robert Vannoy, Unabii wa Biblia wa Misingi, Hotuba 21a

Yona wa Nne

C. Yaliyomo katika Yona

Tulikuwa katika kitabu cha Yona, ambacho ni nambari ya Kirumi IV.

Katika sehemu ya pili, tuliangalia usemi wa mhusika wa kitabu. Je, huu ni uandishi wa kihistoria au la? Kwa hivyo tunakuja kwa C., "Maudhui ya kitabu," na nina hoja ndogo mbili. Sitashughulikia sura zote nne. Lakini nataka kuzungumzia historia kwa sababu nadhani hiyo ina uhusiano na ujumbe wa kitabu. Kisha pili nataka kuangalia kusudi la kitabu.

1. Historia a. Kupanda kwa Nje kwa Ashuru   Kwa hivyo kwanza "Historia." Kwanza, a., "Nje," hali ikoje kimataifa nje ya Israeli wakati wa Yona. Ningependa kusukuma hili kwa hivyo sitasoma yote lakini nitafupisha. Unaona kuhusu wakati wa Omri, Ashuru inaanza kupata nguvu tena. Ashur-nasir-pal (883-859 KK) ni mmoja wa watu wa Ashuru wanaorejesha nguvu ya Ashuru. Waashuri kijeshi walikuwa wapiganaji wakatili; Nina hapo kwenye vipeperushi vyako maelezo ya aina za ukatili za mikakati na mbinu ambazo Waashuri walitumia. Lakini nasema hivyo kwa sababu Waashuri walianza kuathiri Israeli. Unaona Israeli ilikuwa na mfululizo wa mapambano na Waashuri. Wakati wa Ahabu (853 KK), Ahabu alijiunga na majeshi kupigana na Waashuri katika vita huko Qarqar kwenye Mto Orontes. Hilo halijatajwa katika Biblia. Pili, kufikia mwaka 841 chini ya Shalmaneser III baada ya mzozo huo kwenye Mto Orontes, Waashuri walirudi, na wafalme wa kaskazini, hasa Yehu, walilazimishwa kutoa heshima kwa mfalme wa Ashuru. Kuna Obelisk Nyeusi maarufu ambapo Yehu alionyeshwa akipiga magoti akiwapa heshima Waashuri mnamo 841 KK Kwa hivyo Waashuri wanaanza kutoa vitisho vya kweli kwa uhuru unaoendelea wa Ufalme wa Kaskazini. Mnamo 833 KK Yehoahazi alitoa heshima kwa mfalme aliyefuata wa Ashuru. Kwa hivyo katika miaka ya 800 Waashuri walianza kuweka shinikizo kwa Israeli.

Yona na Urartu—Kudhoofika kwa Ashuru

Hii inamuathiri vipi Yona? Yona anachelewa kidogo, karibu mwaka 782-780 KK nilitaja kwamba Ashuru ilihusika katika mapambano na Urartu kuelekea Kaskazini. Walikuwa watu walioshuka kutoka milimani kutoka sehemu ya kaskazini ya Mesopotamia. Walijificha ndani ya maili mia moja kutoka Ninawi. Wengine wanahisi uwepo wa Ashuru ulikuwa unatishiwa na wapiganaji hawa wa milimani. Huu ni wakati wa udhaifu wa Ashuru ambapo hatuna taarifa nyingi, kwa hivyo kuna mzozo mwingi. Lakini wengine wanafikiri huu ndio wakati ambapo Yona alikuwa Ninawi, na ikiwa ndivyo ilivyo, Ashuru yenyewe inatishiwa na watu hawa kutoka kaskazini. Hilo linaweza kuelezea utayari wa Waashuri kusikiliza ujumbe wa Yona aliposema, "Katika siku 40, Ninawi ingeangamizwa." Labda hiyo haikuwa tishio tu; labda ilikuwa tishio halisi kwa Ashuru.

Katika makala iliyo kwenye orodha yako ya DJ Wiseman, anapendekeza kwamba kulikuwa na kupatwa kwa jua mwaka wa 763 KK, njaa mwaka wa 765, na tetemeko la ardhi ambalo lilikuwa katika kipindi hicho cha jumla, na kwa hivyo aina hizo za ishara zinaweza pia kuwa zilichangia utayari wa Ashuru kusikiliza ujumbe wa Yona. Ukirudi Israeli, hakuna kitu ambacho kingekuwa bora kwa Israeli kuliko kushindwa kwa Ashuru. Kabla ya wakati wa Yona, walikuwa wametishiwa si tu na Syria, bali pia na Ashuru. Syria ilikuwa imeacha kuwa tishio na Ashuru ilikuwa imekuwa tishio zaidi.

Katika muktadha huo Yona anatumwa kwa taifa hili ambalo ni tishio kubwa kwa Israeli. Nadhani hilo linatusaidia kuelewa kusita kwa Yona kwenda katika mji huo, pamoja na uwazi wa Waashuri kusikiliza ujumbe wa Yona. Kwa hivyo huo ni muhtasari mfupi wa muktadha wa historia ya nje.

b. Ndani:

Ustawi chini ya Yeroboamu wa Pili

Sasa “Ndani.” Mawazo mengi hapa kuhusu hali ya ndani yamechukuliwa

kutoka kwa makala ya John Stek, “Ujumbe wa Kitabu cha Yona, ” ambapo anaonyesha kwamba Israeli na Ashuru zilikuwa katika kipindi cha kufufuka kwa uchumi. Wakati wa Yeroboamu wa Pili ulikuwa kama wakati wa Daudi na Sulemani; mipaka ya Israeli ilipanuliwa na kulikuwa na ustawi wa kiuchumi. Na unajiuliza ni nini kinachoendelea, kwa sababu Israeli si mwaminifu kwa Bwana. Manabii wanazungumzia hukumu itakayokuja kwa sababu ya uzinzi na uasherati katika Israeli. Kwa hivyo huwezi kusema ustawi ni thawabu ya Mungu kwa watu wanaotubu na sasa waaminifu. Lakini badala yake inaonekana kuwa ni neema ya Mungu kutoa unafuu kwa taifa ambalo alikuwa ameliadhibu hivi karibuni kwa ukali mkubwa kwa sababu ya dhambi yao.

Tazama 2 Wafalme 14:26. Unasoma hapo, "Bwana alikuwa ameona jinsi kila mtu katika Israeli, mtumwa au huru, alivyokuwa akiteseka kwa uchungu; hapakuwa na mtu wa kuwasaidia. Na kwa kuwa Bwana hakusema kwamba atalifuta jina la Israeli chini ya mbingu, aliwaokoa kwa mkono wa Yeroboamu mwana wa Yoashi." Sasa, mstari huo unamaanisha mafanikio ya Yeroboamu katika kupata ustawi kupitia Israeli kwa kupanua mipaka yao, tofauti na kile ambacho hapo awali kilikuwa kesi ya ukandamizaji na Washami—sio Waashuri bali Washami—ambao walikuwa wamewakandamiza Israeli. Kwa hivyo ninachokiona kwenye muhtasari wako hapo ni kwamba watu bado wanakumbuka jinsi Mungu alivyoshughulika na Israeli wakati wa Eliya na Elisha, wakati wa Ahabu na Yehoahazi, ambapo hakukuwa na serikali ya kigeni tu juu ya Israeli, maneno ya kukemea kutoka kwa manabii, lakini pia dalili za baraka za Mungu kwa Mataifa jirani.

Faida za Eliya na Elisha kwa Siria

Kwa mfano, wakati wa Eliya kulikuwa na wajane wengi katika Israeli, lakini ilikuwa kupitia mjane wa Zerafathi kwamba Bwana alimtuma Eliya wakati wa njaa ili kumtunza. Sasa Yesu anarejelea hilo. Kulikuwa na wenye ukoma wengi wakati wa Elisha, lakini ni Naamani tu, afisa wa Siria, aliyeponywa.

Rehema hiyo ilionyeshwa kwake ingawa, wakati huo, ilikuwa taifa lake, Siria, ambalo lilikuwa likitawala Israeli. Kwa kweli, katika wakati huu wa jumla, kuanzia Ahabu hadi Yehoahazi, unagundua kwamba Siria ilikuwa imeonyeshwa kibali maalum na Mungu kupitia ustawi. Eliya alikuwa amepewa kazi ya kumtia mafuta Hazaeli huko Syria, Elisha alitabiri kwamba angekuwa mbaya kwa Israeli. Elisha aliokoa kimiujiza majeshi ya Siria ambayo yalikuwa yakishambulia Israeli. Kwa hivyo unajiuliza, nini kinaendelea hapa?

Kumbukumbu la Torati 32:21 Mungu Anawachochea Israeli Kuwa na Wivu kwa Kuwabariki Mataifa ya Kigeni. Stek anasema kwamba kanuni inayofanya kazi inaonekana kuwa ile ambayo Musa aliwaelezea Israeli katika nchi tambarare za Moabu katika Kumbukumbu la Torati 32:21. Inasomeka, “Walinitia wivu kwa kitu kisicho mungu, na kunikasirisha kwa sanamu zao zisizo na maana. Nitawatia wivu kwa wale ambao si watu; Nitawakasirisha kwa taifa lisilo na ufahamu.” Meredith Kline anatoa maoni yake katika kazi yake kuhusu Kumbukumbu la Torati, *Mkataba wa Mfalme Mkuu*, na anasema, “Laana za agano zilitishia Israeli kutoweka ikiwa wangependa ukahaba na miungu isiyo ya Kanaani. Kwa kutumia kanuni ya *lex talionis*,” yaani, sheria ya kulipiza kisasi, “Mungu angechochea wivu katika Israeli kwa njia ya watu wasio na watu.” Walinitia wivu kwa wale ambao si mungu, nitawatia wivu kwa wale ambao si watu. “Angewakataa watu waliochaguliwa waliomkataa, kuondoa ulinzi wake wa agano kutoka kwao na kuwapa watu ambao hawakujua neema yake ya agano ili kuwashinda watoto wake.” Kwa hivyo inaonekana kama kanuni hiyo ya kulipiza kisasi, au kanuni ya uingizwaji, unaweza kuiita, inafanya kazi katika Israeli, kabla tu ya wakati wa Yona, katika shughuli za Mungu na Israeli na Shamu. Anaibariki Shamu kwa njia fulani na kuwakandamiza Israeli. Kwa hivyo hiyo ni kabla tu ya wakati wa Yona. Sasa, Siria inapungua kwa sababu ya kushindwa kwake na Ashuru. Na neno la Bwana lililosemwa na Yona kuhusu Yeroboamu lingetimizwa. Unakumbuka ilikuwa imetabiriwa kwamba mipaka ya Yeroboamu ingeenea hadi Frati. Hilo

linatimia kwa gharama ya Siria. Israeli ilikuwa ikienea hadi kaskazini hadi Hamathi.

Amosi na Hosea Walaani Dhambi ya Israeli

Hata hivyo, ingawa hilo linatokea, mambo si mazuri katika Israeli. Amosi alikuwa akishutumu au alikuwa karibu kushutumu dhambi ya Israeli. Tutaangalia baadhi ya maandiko hayo tutakapomfikia Amosi. Alikuwa akitabiri kwamba Israeli itapelekwa utumwani zaidi ya Dameski, hiyo ni Ashuru. Israeli itashushwa. Chombo cha hukumu hii kingekuwa taifa kutoka eneo la Mesopotamia. Hosea alikuwa akihubiri ujumbe uleule katika 4:1, 10:6, na 11:5. Hosea anataja Ashuru. Kwa hivyo, Israeli ina sifa ya roho ya kiburi na kuridhika, kuendelea katika uasi wa kidini, na ufisadi wa maadili. Kwa kweli alipoteza nafasi yake maalum ambayo ilikuwa yake kwa sababu ya kuwa watu wateule wa Mungu, lakini kwa kweli kinachoendelea ni kwamba Israeli iliona kuchaguliwa kwake kama kuchaguliwa kwa upendeleo, lakini ilikuwa dhana potofu, na alikuwa kipofu kwa ukweli kwamba ilikuwa kuchaguliwa kwa huduma.

Mbadala: Kurudi kwa Mungu au Atafanya Kazi Kwingineko

Kwa hivyo hiyo ndiyo hali. Mungu anamwambia Yona aende Ashuru. Atawasilisha taifa la kipagani majukumu na marupurupu ya agano ambalo Israeli inakataa. Na inaonekana kwamba wazo hili la uingizwaji linarejelewa na Yesu katika Luka 4:25-26 kuhusiana na mjane wa Zarafathi na Naamani; kanuni hiyo ambayo tayari ilikuwa imejidhirisha kufikia wakati huu kuhusiana na Washami. Ikiwa watu wa Mungu watakataa ujumbe huu wanapokataa, wapagani wangeitwa kwa majukumu na marupurupu ya agano. Sasa hiyo ndiyo pendekezo la Stek kwa kinachoendelea ndani na umuhimu wa kitheolojia wa utume huu wa Yona kwenda Ninawi. Ni uingizwaji; ikiwa hutageuka kwa Bwana, Bwana atafanya kazi mahali pengine. Watu wa Mungu lazima wawe na ufahamu wa ukweli huu kila wakati. "Yeye ajidhaniaye amesimama, na aangalie asianguke." Hatumiliki neno la

Mungu. Ikiwa hatuko waaminifu na watiifu, Mungu anaweza kuchukua kazi yake mahali pengine na kutuweka chini ya laana na hukumu yake.

Sipaswi kuvutia kuona kitakachotokea katika miaka 25 hadi 50 ijayo kuhusu Ukristo katika nchi za Magharibi. Na kitakachotokea kwa Ukristo, tuseme nchini China, ambayo imekuwa nchi iliyofungwa, lakini kutokana na ninachosoma, Ukristo unastawi sana huko. Je, huu ni mfano mwingine wa kanuni hii ya uingizwaji? Je, Mungu anageuka kutoka kwa watu walio na mapendeleo yote, na kufanya kazi na kuendelea kwingine?

Kurudi kwa Yona, umuhimu wa utume wake kwa Ninawi hauko tu kwa Waninawi, pia unahusisha Israeli na uhusiano wao wenyewe na Mungu. Je, Mungu hakuwa akisisitiza madai yake kwa watu wake waliopotoka kupitia ujumbe huu wa kinabii kwa Waashuri kwa mfano kama wa Eliya na Elisha? Kwa hivyo hayo ndiyo maoni yangu kuhusu historia.

2. Madhumuni Muhimu ya Kitabu a. Karipio la Yona kwa Dhambi Iliyojaa Israeli

Baada ya hapo ni, “Madhumuni muhimu ya kitabu.” Chini ya “Madhumuni,” nimeorodhesha mambo manne. Kwanza, nadhani huduma ya Yona ilitumika kuangazia, kwa njia tofauti, tabia ya uasi ya Waisraeli. Kulikuwa na manabii wengi lakini hawakuwa wametubu. Lakini Ninawi inaposikia neno, hutubu!

Angalia ukurasa wa 44 katika manukuu yako, Stek anatoa maoni kuhusu hili, "Matukio ya utume wa kinabii wa Yona kwenda Ninawi pia yanatumika kama kemeo kwa Israeli iliyojaa dhambi na ukaidi. Hata mabaharia wapagani wanashangaa kwamba Yona, anayemtumikia 'Mungu wa mbinguni, aliyeumba bahari na nchi kavu,' angejaribu kumkimbia Mungu kama huyo, na maneno yao ya mshangao yanarekodi wakati huo huo kemeo (Swali *Umefanya nini?* [1:10]) inaonekana kila wakati kumaanisha mshangao na shutuma. Zaidi ya hayo, wasiwasi wa mabaharia kwa ustawi wa Yona unasimama tofauti na mtazamo wa Yona usiojali kwa Waninawi. Pia ni dhahiri kwamba toba ya Waninawi katika huduma ya ishara moja ya Yona inatumika kama kemeo la kudumu kwa dhambi

ya Israeli ambao kwa ukaidi walikataa kusikiliza maonyo ya manabii, hata wakati maonyo haya yaliambatana na ishara kuu kama katika huduma za Eliya na Elisha . Kwa mara nyingine tena, Yahweh anatafuta 'kuwatia wivu wale ambao si watu.'" Kwa hivyo, kwa upande mwingine, ujumbe wa Yona pia hutoa onyo kwa uasi wa Israeli.

b. Israeli haikuwa na Haki za Kipekee za Wokovu wa Bwana Pili, nadhani utume wa Yona unasaidia kusesitiza kwa Israeli kwamba haikuwa na haki za kipekee za wokovu wa Bwana. Unapata hilo mwishoni mwa kitabu kwa sababu ya toba ya Waninawi. Wazo lolote la ubaguzi wa kidini unaotegemea kiburi cha kitaifa na dhana potofu ya uchaguzi linakataliwa hapa. Uchaguzi wa Israeli ulikuwa kwa neema na rehema za Mungu, na unaweza kupanuliwa popote Mungu anapotaka kuapanua; haukuwa kwa ajili yao pekee. Na Yona hata alikasirika Mungu alipoupanua zaidi ya mipaka ya Israeli.

c. Yona Alikusudiwa Kuchukua Jukumu la Uwakilishi Tatu, kuna uwezekano kwamba Yona alikusudiwa kuchukua jukumu la uwakilishi wa aina fulani na kwamba kitabu kingeonekana kwa njia hii na wale wanaokisoma. Nadhani ukiangalia maoni na wakalimani, wengi watatoa maoni juu yake, lakini hakuna ushahidi mkubwa wa jukumu la uwakilishi ni nini hasa. Hapa kuna mapendekezo matatu kwa hilo. Kwanza, mwakilishi wa wanadamu kwa ujumla. Simulizi linasema kitu kuhusu njia za Mungu kwa mwanadamu na wanadamu na uhusiano wao na Mungu. Pili, mwakilishi wa wale ambao Mungu amewapa huduma ya unabii. Yona ni somo kwa wale ambao wangeacha wito wao. Mkazo hapo ni hasa kwa Yona na wito wake. Tatu, na pengine dhana halali zaidi, ni kwamba Yona anawakilisha Israeli, watu wa Mungu. Stek anasema, "Hakuna sababu ya kutilia shaka kwamba katika mtazamo wa Yona kwa Waashuri Israeli wote wangejitambulisha naye na wangejua wenyewe kukemewa ndani yake. Na hakuna sababu ya kutilia shaka kwamba hivi ndivyo mwandishi alivyokusudia." Zaidi ya

haya, Yona anaweza pia kuonyesha kitu cha historia ya baadaye ya Israeli. Yona, Mwisraeli, alitupwa baharini na kisha akaokolewa ili aweze kutimiza utume wake. Kwa hivyo, taifa la Israeli lingepitia mateso ya uhamishoni kwa sababu ya kutotii kwake hadi mabaki waweze kurudi kukamilisha utume wake duniani. Kwa kiwango hiki shule ya mfano inaweza kuwa sahihi. Yona anaweza kuwakilisha Israeli vizuri. Lakini wakati huo huo Yona ni mtu halisi wa kihistoria.

d. Uaminifu wa Israeli Hautaharibu Makusudi ya Mungu Ujumbe kwa Israeli ni kwamba haijalishi Israeli itaasi na kushindwa kiasi gani—Mungu atafikia makusudi yake ndani na kupitia Israeli. Kama Stek asemavyo, "...kutokuwa mwaminifu kwa Israeli kwa sasa hakutazuia makusudi haya ya kihistoria ya Yahweh. Ingawa hili lilikuwa limeshahirishwa hapo awali katika vipindi mbalimbali muhimu katika historia ya Israeli, hapa linaonyeshwa kwa njia ya kulisimua sana. Yona, akiiga katika mtu mmoja nafasi ya unabii—mojawapo ya zawadi kuu za Mungu kwa Israeli—na ufinyu uliopotoka wa roho ya watu 'wateule', anazuiliwa na Mungu, kinyume na mapenzi yake, kutimiza utume wa rehema kwa Ninawi. Dhambi ya nabii wa Israeli haiwezi kuzuia kusudi la neema la Mungu kwa mji wa Ashuru. Mungu anaweza hata kutumia dhambi hiyo kuendeleza mapenzi Yake. Yona hatimaye anapoenda Ninawi, anaenda si tu kama nabii kutoka Israeli, lakini pia, kulingana na Bwana wetu (Luka 11:30), kama ishara ya kushangaza, iliyofanywa na Mungu kwa Waninawi ambayo ingekuwa na athari kubwa kwao. Ukosefu, udhaifu, na kuvunjika kwa mwitikio wa watu wake kwake hakumzuii Bwana mkuu wa historia kutekeleza makusudi yake ya kuokoa. 'Wokovu ni wa Yahweh.' Yahweh atafanya kazi yake ya wokovu katika Israeli licha ya yeye, si kwa sababu yake."

e. Mada Kuu: Ukuu wa Mungu Anayetimiza Makusudi Yake Licha ya Uasi wa Wanadamu

Nadhani mtazamo huo unajumuisha mada kuu zaidi katika kitabu: enzi kuu

ya Mungu anayetimiza makusudi yake licha ya uasi wa wanadamu.

Ni Mungu ndiye mwenye neno la kwanza na la mwisho. Aliandika kitabu. Angalia kinaanza katika 1:1, na kinaishia “je, nisijali kuhusu mji ule mkubwa?” Tazama Yona 4:10 na 11, “Lakini Bwana akasema, ‘Umejali kuhusu mzabibu huu, ingawa hukuutunza wala kuukuza... Lakini Ninawi ina watu zaidi ya 120,000 ... je, nisijali kuhusu mji ule mkuu?’” Kwa hivyo ni Mungu ndiye mwenye neno la kwanza na la mwisho. Katika mwili wa simulizi, yeye hulazimisha suala hilo kila wakati. Kwa hivyo Stek anasema, “Hukumu yake inatishia Ninawi; anamwagiza nabii; anatuma dhoruba baharini; ‘anaweka’ samaki; anauhurumia mji uliotubu; anatoa mtango; ‘anaweka’ mdudu mharibifu; ‘anaweka’ upepo mkali wa mashariki; anamkemea nabii.” Hata sala ya Yona inashuhudia, “Wokovu unatoka kwa BWANA,” yaani katika Yona 2:9. Kwa hivyo simulizi ni simulizi la matendo ya Yahweh. Stek anasema, “Kwa hivyo, ufafanuzi wowote, ambao kwa uthibitisho wa wazi, au kwa pendekezo lisilo wazi, unamweka Yona katikati unaweza kuhukumiwa tu kuwa ni usomaji mbaya wa maandishi haya ya unabii.” Yona ni chombo mkononi mwa Mungu. Ukuu wa Mungu uko katikati ya kitabu hiki.

d. Yona kama Kielelezo cha Kifo na Ufufuo wa Masihi   Sehemu ya d. Mara nyingi husemwa kusudi la kitabu ni kumwelekeza mtu aliye mkuu kuliko Yona kwa sababu ya marejeleo ya Mathayo. EJ Young anasema kwa kweli, “Kusudi la msingi la kitabu cha Yona halipatikani katika mafundisho yake ya kimisionari au ya ulimwengu wote. Badala yake ni kuonyesha kwamba Yona kutupwa katika vilindi vya kuzimu na bado akafufuliwa akiwa hai ni kielelezo cha kifo cha Masihi kwa ajili ya dhambi ambazo si zake mwenyewe na za ufufuo wa Masihi.” Inaonekana kwangu kwamba Young anazidisha hoja yake anaposema hili ndilo kusudi la msingi la kitabu.

Linganisha maoni ya Young na yale ya J. Barton Payne, ambaye anasema, “Bwana Yesu baadaye alitumia kipindi cha kukaa kwa Yona ndani ya samaki kuonyesha siku zake tatu kaburini; lakini kwa hivyo hafanyi nabii kama mfano

wake mwenyewe wala haionyeshi kwamba hii ilikuwa nia ya awali ya Mungu katika kutangaza uzoefu wa kimiujiza wa Yona.”

Stek anasema, "Wengine wameshughulikia kitabu kizima cha Yona kana kwamba kusudi lake kuu lilikuwa kutoa mfano wa kinabii wa Kristo. Lakini ikiwa hiyo ndiyo yote inayoweza kusemwa, basi ni lazima ikubaliwe kwamba mfano huo ungebaki kuwa fumbo kamili hadi kuonekana kwa mpinga-aina, na Israeli ambayo kitabu hicho kilielekezwa hapo awali hawangeweza lakini hawakuelewa vibaya. Maana yake ya kweli ingebaki kuwa siri iliyofichwa kwao." Nadhani Stek yuko sahihi katika hilo. Nadhani hiyo ni msisitizo usio sahihi; ningependelea kusema kitu ambapo anasema Yesu alitumia hadithi hii kuonyesha siku zake tatu kaburini badala ya kufanya kusudi zima la kitabu litegemee mfano huu wa Yesu na Yona ndani ya samaki.

V. Amosi A. Mwandishi na Usuli

Tuendeleo kwa Amosi. Nataka kuwa mteuzi katika kile ninachokisisitiza katika maelezo. Nilitaka kuokoa muda kwa ajili ya kifungu cha Amosi 9. Chini ya A, “Mwandishi na usuli.” Moja, ni “Jina Lake.” Yeye ni Amosi, mchungaji wa Tekoa, kutoka 1:1. Yeye ndiye Amosi pekee katika Agano la Kale. Anatoka Yuda na alikuwa mchungaji.

2. “Mahali pa shughuli yake ya unabii.” Yeye, tofauti na Hosea, alitoka katika Ufalme wa Kusini, lakini shughuli yake ya unabii ilielekezwa hasa kwa Israeli, yaani, Ufalme wa Kaskazini. Hilo halionekani tu katika sentensi ya utangulizi katika 1:1, bali pia kutoka sura ya 7 ambapo Amosi anaonekana Betheli. Hilo halimaanishi kwamba hana la kusema kuhusu Yuda, na kuna sehemu moja kuhusu hilo haswa. Anamkumbusha mtu wa Mungu kutoka Yuda anayetajwa katika 1 Wafalme 13 wakati wa Yeroboamu I walipokuwa wakiweka ndama za dhahabu huko Betheli.

3. “Wakati wa utendaji wake wa unabii.” Amosi 1:1 ilisema alitabiri wakati wa Uzia huko Yuda, unasoma, “Maneno ya Amosi, mmoja wa wachungaji wa

Tekoa—yale aliyoyaona kuhusu Israeli miaka miwili kabla ya tetemeko la ardhi, wakati Uzia alipokuwa mfalme wa Yuda na Yeroboamu mwana wa Yoashi alipokuwa mfalme wa Israeli.” Kwa hivyo alitabiri wakati wa Uzia wa Yuda na Yeroboamu mwana wa Yoashi wa Israeli, miaka miwili kabla ya tetemeko la ardhi. Alikuwa wa wakati mmoja na Hosea, ingawa Hosea alitabiri kupitia wafalme waliofuata. Ukiangalia Hosea 1:1, Hosea anaongeza kwa Uzia—Yothamu, Ahazi na Hezekia. Kwa hivyo kwa ujumla inadhaniwa kwamba Hosea alikuwa wa wakati mmoja na mrithi wa Amosi, akiwa na mwingiliano fulani.

Amosi 1:1 pia inataja tetemeko hili la ardhi, alitabiri "miaka miwili kabla ya tetemeko hilo la ardhi." Kuna marejeleo ya tetemeko hilo la ardhi katika Zekaria 14:5, ambapo inasema, "Mtakimbia kama mlivyokimbia tetemeko la ardhi siku za Uzia Mfalme wa Yuda." Na kumbuka Zekaria alikuwa baada ya uhamisho, kwa hivyo hiyo ilikuwa baadaye kidogo, bado kuna kumbukumbu ya tetemeko hili la ardhi tangu wakati wa Uzia hadi baada ya uhamisho. Tatizo ni kwamba hatujui tarehe halisi ya tetemeko hilo la ardhi. Kwa hivyo sio msaada mkubwa katika kutaja tarehe ya tetemeko la ardhi. Freeman anapendekeza yapata 760 hadi 753 KK kwa wakati wa huduma ya Amosi, na hiyo inategemea ukimya wa kifo cha Yeroboamu mnamo 753 KK. Kwa maneno mengine, dhana ni kwamba kama Yeroboamu angekufa, hilo lingekuwa tukio muhimu sana ungetarajia kutajwa. Kwa hivyo ni kabla ya kifo chake, yapata 760 hadi 753 KK. Kwa hivyo kuna sehemu za mwisho.

Imenakiliwa na Linnet Walker, Ashley Pengelly, Mallory Moench, Brady Champlin, Nicole Rook, Ted Hildebrandt, Stephanie Fitzgerald (mhariri)
Imehaririwa vibaya na Ted Hildebrandt
Hariri ya mwisho na Katie Ells
Imesimuliwa tena na Ted Hildebrandt